

Sakari Hinneri
Lumikontie 1
23500 Uusikaupunki
040-7566800
sakari.hinneri@uusikaupunki.fi

Uusikaupunki, Pyhämaan liitosalue, Kukainen: I. tilojen 483-1-70 ja 483-1-71 (Kiistala) luontokartoitus

Yleistä: Kaava-alue on tyypillinen otos muutoin varsin lehtoisen Kukaisten kylän karua, Maanpäänä tunnettua länsiosaa. Karuuden vuoksi seudulla ei ole ollut peltoja, ei edes heinäurmia. Lehtomaisia metsämaita ei ole, ei edes merenrantalepikoita, kun merenrannat ovat joko kallioisia tai jyrkästi viettäviä kivisiä somerikkoja. Rannat siten soveltuvat hyvin virkistyskäyttöön, varsinkin kun ruokoa on niukalti, yleensä vain lahdenpoukamien perukoissa.

Kaava-alue on varsin matalaa: vain neljännes maa-alasta yltää korkeuskäyrälle 3 m mpy. Korkein kohta on 5 m mpy; kyseisellä paikalla on alueen ensimmäinen vapaa-ajanasunto 1970-luvulta.

Suojelukohteet: Kohdealueella on yksi luonnonarvoiltaan merkittävä kohde, nimittäin lummelampi, jolla on hyvin runsaslajinen nebareunus. Eteläosa lammesta kuuluu tilaan 1:128.

Biotooppien (eliöyhteisöjen) kuvaus:

A. Merenrannat:

Lännen puolen aavaan rajoittuva merenranta on kallioista, paikoin ajosoran peittämää. Eteläpuolen Kalaloukkaana tunnetusta kluuvista kuuluu perukan soistuva rantaniitty tilaan 1:71.

A.1. Pienialainen, mutta runsaslajinen *merenrantaniitty* aavan laitamalla, Virtkartaa vastapäätä. Kahden kallioriutan suojassa on kalliopohjalle kerrostunut meren tuomaa hiekansakaista ajosoraa, johon on sekoittunut myös liejua ja muuta eloperäistä ainesta. Kasvilajistossa mm. rannikki, merisuolakko, rantavuohennokka, pikkuaho-orvokki, iso- ja pikkurantasappi, suolasänkiö, nyylähaarikko, meriasteri, suolasolmukka sekä heinistä pohjanpunata, rantajuolavehjä ja pohjanlahdenlauha. Kallioriutoilla kasvavat mm. punakoiso, pietaryrtti, poimuhierakka ja rantatädyke. - Niityn ja leppäreunuksen vaihettumassa tyrnipensasstoja, jonka kenttäkeroksessa mm. pensaikkotatar. (kuva 1.)

A.2. Rakkolevähumuksen lannoittama *rantaniitty* Virtkartan ajosorakannaksella: meren voimat muokkaavat kannaksen niittykasvillisuutta aiheuttaen samalla eroosioaukkoja kasvipeitteen. Vakiintuneessa kasvipeitteessä kookkaita lajeja kuten meripautki, pietaryrtti, merivirmajuuri, mesiangervo, ruokonata, kun taas erodoituneissa kohdissa rannikin, suolasänkiön, ja meriasterin kaltaisia pienempiä ruohokasveja.

A.3. *Soistunut rantaniitty* hyllyvällä maatumalla Kalaloukkaan perukassa: heinälajeja ovat luhtakastikka, luhtarölli, rönsyrölli ja nurmilauha, saroista merkittävin on hirssisara sekä ruohoista rätvänä, suoputki ja suo-orvokki. Niitty jatkuu tilan 1:31 puolelle.

B. Makean veden rannat:

B.1. Makeavetinen, nevalaiteinen lampi (0,5 m mpy) kaava-alueen etelälaidalla on pohjoispäästään kaava-aluetta. Lammen monilajisen rantanevan lajeja ovat luhtavilla, tupasvilla, raate, kurjenjalka, pyöreälehtikihokki, pitkälehtikihokki, isokarpalo, suoputki, jousivihvilä, pullosara, harmaasara ja rantayrtti. Rantavedessä kasvavat rantaluikka, pikkupalpakko, isovesiherne sekä syvemmillä pohjanlumme ja uistinviita. - Kyseessä on nimenomaan merenulapan tuntumassa *merkittävä suojelukohde*.

C. Metsät:

C.1. *Virtkartan ikimännikkö* käsittää hyvin mereisen sijainnin huomioon ottaen poikkeuksellisen järeitä, iäkkäitä mäntyjä, jotka purjelaivakaudella olivat varsinaisten kummeliin ohella luontaisia merimerkkejä Vanhan Pohjanlahdenväylän varrella. Lyökin luotsit pitivät huolta puiden säilymisestä samaan tapaan kuin Lyökistä etelään olevalla Tallholmilla (Veitholmilla). - Mäntyjen alla maanpohjaa peittävät metsälauhaheinikkö ja mustikan varvikko. Suojarannalla on tyrnivyöhyke ja yksittäisiä tervaleppiä. (kuva 2.)

Kaava-alueen pohjoislaidalla vallitsevat *kalliopohjaiset männiköt*, joiden painanteissa on yleisesti *pikkusoistumia* kuten nevoja (harmaasara, jokapaikansara, luhtavilla, jousivihvilä) tai rämeitä (juolukka, variksenmarja). Sen sijaan eteläosissa Virtkartan kannakselta Kalaloukkaalle (1 – 2 m mpy) on kuusivaltaista MT-metsää, joka ”lummelammen” pohjoispuolella on osoittaa *metsäkortekorven* piirteitä: nimilajin lajistossa metsäimarre, korpiimarre, riidenlieko, käenkaali ja suo-orvokki.

Vapaa-ajan asunnon pihapiiriin on jo 1970-luvulla istutettu ulkolaisia puulajeja kuten euroopan- ja siperianlehtikuusia.

Tilan 483-1-31 (Metsänomistajien liitto) luontoselvitys

Yleistä:

Kaava-alue on ollut asumaton metsäseutu, jonka itäreuna Pajanokan tiestä alkaen on ennen ollut osa Kukaisten talojen laajaa Ukonpuhdin hakamaatyypistä metsälaidunta. Nyt tämä koivuvaltainen alue, josta kieleke ulottui Kalaloukkaanperän suuntaan, kasvaa pääosin kuusikkoa. Korkeustasolta 7 m mpy alkaen metsä on mäntyvaltaista, joka muuttuu 10 m korkeudella kalliopohjaiseksi karukkomänniköksi, paikoin lähes puuttomaksi kallioksi. Vaihtelua metsäkuvaan tuovat sekapuustoiset korpimetsät kallioiden välisissä notkoissa sekä tervaleppävaltaisina merenrannalla.

Ainoa puuton suoalue on Isosuo, jonka eteläosa kuuluu kaava-alueeseen.

Meriympäristössä arvokas alue on lajissaan harvinaisen puhdaspiirteinen *kluuvi* (< glo) Kalaloukkaanperä, joka vuosisadan lopulla on jo mitä ilmeisemmin eristyy makeavetiseksi kluuvijärveksi. Kaava-alueen eteläpuolinen Ukonpuhti nimestään huolimatta on tyypillinen *flada*, koska sillä on kaksi salmiyhteyttä varsinaiselle merelle, nimittäin Selkämereen ja (altaan) Kaskistenaukkoon.

Suojelukohteet:

Kalaloukkaanperä on ls-lain ja EU:n Itämeri-normiston mukainen arvokas Itämeren erikoispiirrettä edustava elinympäristötyyppi, lisäksi lajissaan puhdaspiirteinen. Koillisrannan *merenrantaniitty* on hyvin monimuotoinen sekä ekologisesti että lajistoltaan.

Isosuo on poikkeuksellisen hyvin säilynyt neva-alue, jonka laiteella on lisäksi monilajista korpikasvillisuutta.

Kalliomäki alueen pohjoisosassa.

Biotooppien (elinympäristöjen) kuvaus:

A. Merenrannat:

A.1. *Merenranta* Pajanokasta Käärmeniemen takaisen lahdenpoukaman perukkaan on kallio- ja kivikkorantaa, jolla karusta yleisilmeestään huolimatta on hyvin moninainen merenrantakasvien (suolakkokasvien) lajisto, yhteensä 24 lajia tuli vastaan (mm. meriasteri, merisuolake, iso- ja pikkurantasappi, nyylähaarikko ja meriputki).

A.2. *Kalaloukkaanperän merenrantaniitty* alkaa kapeana nauhana tervalepikon ja ruoikkovyöhykkeen (myös sinikaisla) välissä, mutta perukkaa kohti laajenee 7 – 8 m leveäksi monilajiseksi niityksi. Alkukapeikossa, jossa maapohja on kivistä ajohiekkaa, niityn peruslajistoa ovat kookas ruokonata ja lähellä vesirajaa maata suikertava ränsyrölli. Leveällä, humuspeitteisellä niityllä heinikkö koostuu pohjanpunanadasta, luhtakastikasta, hirssisarasta ja suolavihvilästä, kivennäismaapaljastumilla myös sirohernesarasta. Ruoholajistosta mainittakoon monivuotiset käärmeenkieli, merisuolake, meriasteri, rannikki, meriratamo sekä yksivuotiset iso- ja pikkurantasappi, suolasänkiö ja ahopellava. Niityn yläosassa, jonne kasvukauden aikana merivesi hyvin harvoin yltää, lajisto vaihtuu käsittäen mm. seuraavat lajit: heininä hina, niittymaarianheinä ja matalanurmikka sekä ruohoina vilukko, pikkuaho- orvokki, ketohanhikki ja syysmaitiainen. - Merenrantaniitty on ja monimuotoisuudessaan merkittävä suojelukohde, jonka merkitystä korostaa sijainti edustavan kluuvin äärellä. - Raja tilaan 483-1-71 epäselvä. (kuvat 3. ja 4.)

B. Suot: Kohdealueen keskisellä kalliioselänteellä on painanteissa pieniä rämeitä lajistonaan juolukka, variksenmarja, pursu, harmaasara, tupasvilla ja kangasrahkasammal.

B.1. Ainoa avosuo on *Isosuo* (7 m mpy), joka upottavalta keskustaltaan on *lyhytkortista nevaa*, jonka vallitsevaa lajistoa ovat tupasvilla, rimpisilmäkkeissä myös luhtavilla tai pullosara sekä aivan kaava-alueen pohjoisrajalla raate ja valkopiirtoheinä. Moninaisesta sammallajistosta mainittakoon silmäkkeiden hapra- ja kuljunrahkasammal ja umpeutuneiden alojen sara- ja rämerahkasammal sekä suolaiteen puna- ja rusorahkasammal. Neva vaihettuu vähitellen hieskoivua kasvavaksi *korpireunukseksi*, jonka kenttäkerroksessa on korpisuuden ilmentäjien (metsäkorte, hilla, kurjenjalka, korpirahkasammal, korpikarhunsammal) ohella niittymäisyyttä (harmaa- ja tähtisara) sekä paikoin orastavaa rämeeksi kehittymistä (pursu, juolukka). Reunuksen yläosassa on ympäristön kohoumilta tulevia sadevesijuotteita, joita peittävät huopasuonisammalen koristeelliset kasvustot. Varsinaisen Isosuon ja tien välissä on notkelmia, joissa on jopa raatetta kasvavia pikkunevoja. Isosuo on luonnontilaisuudessaan suojelun arvoinen suoalue. (kuva 5.)

C. Havumetsät:

C.1. *Puolukkatyyppin* (VT) männiköt ovat puustoltaan (painanteissa myös koivuja ja kuusia) ja kenttäkerrokseltaan vaihtelevia, sillä puolukan sijasta ohuella irtaimella maalla kallio- maastossa valorinteillä on kanervikkoja, varjossa variksenmarjaa sekä alavassa maastossa mustikan ohella ruohostoa (oravanmarja, metsätähti, kangasmaitikka) ja heinäisyyttä (metsälauha, hietakastikka, virnasara) viestittäen entisestä ekstensiivisestä nuoren karjan laiduntamisesta. Pajaniemen tien tuntumassa kasvaa merta karttava mäntykukka, ainoalla (?) Pyhämaan kasvupaikallaan. (kuva 6.)

C.2. *Mustikkatyyppin* (MT) kuusivaltaisia metsiä on eniten Pajaniemen ja Kalaloukkaanperän teiden risteyksen ympärille sekä jälkimmäisen tien varrelle. Kenttäkerroksessa on monimuotoisuutta: MT-metsän sisällä (varsinkin kalliorinteiden alla) on OMT:n (lehtomaisen kangasmetsän) -laikkuja: metsäalvejuuri, metsäimarre, sananjalka, vanamo, käenkaali ja oravanmarja. (kuva 7.)

C. 3. *Ruoho- ja heinäkorpi* (RhK) on ollut kahdessa alueen luoteisosan notkelmassa, mutta molemmat ovat ojitusten vuoksi muuntuneet karumpaan suuntaan: läntinen on nykyisin pääosin metsäkortekorpea, jossa nimilajin ohella kookasta mustikkaa ja riidenliekoa sekä pohjalla korpikarhunsammalta, kun taas itäinen on muuttumassa OMT-metsäksi (vrt. edellä), jossa kenttäkerroksessa kasvavat metsäalvejuuri, käenkaali, oravanmarja ja korpisuuden osoittajana lähinnä vain korpikastikka. Ojituksen jälkeen molemmilla paikoilla puustoon on tullut runsaasti koivuja.

C. 4. *Tervaleppäkorpi* tavataan Kalaloukkaanperän koillisrannalla, missä kivennäismaapohjainen rantaniitty vaihettuu soistuneeksi umpeenkasvualaksi. Paikoin maaperä on liejuista, jolloin tervaleppä ja hieskoivu kasvavat kumpareilla mm. punakoison kera, liejukoissa kasvavat keltakurjenmiekkä, rantayrtti, suo-ohdake, suoputki, terttualpi, suo-orvokki, pikkupalpakko sekä okarahkasammal ja luhtakuirisammal. Ylempänä kivennäismaalla on varsinaista *ruoho- ja heinäkorpea* (RhK), missä tervaleppien katveessa tavataan mm. korpikastikka, tähtisara, metsäkorte, ranta-alpi, mesiangervo ja rönsyleinkki. Kartalla molemmat tyytit yhdistetty RhK-merkillä.

D. Kalliot:

Korkeuskäyrän 10 m mpy yläpuolella kalliopinnoilla on niin niukalti irtainta maata, jotta mänty voisi kasvaa normaalirunkoiseksi, vaan jää ns. kääkkyrämännäksi (< 6 m), jonka monihaaraisen latvuksen leveys on suurempi kuin puun pituus. Myös varvikko koostuu mäntyjen ympärillä olevista laikuista. Sadevettä keräävissä kalliopainanteissa on variksenmarjan ja juolukan kasvustoja. Myös kangasrahkasammal muodostaa omia punavoittoisesti kirjavia, jopa 30 cm paksuja tyynymäisiä kasvustoja. Parissa paikassa on ns. kynttelikkökuusia, kun nuoren puun runko on keloutunut, mutta alaoksat ovat juurtuneet sammalikkoon ja sen jälkeen kärjistään kohonneet lyhyiksi valerungoiksi. Muutama mattokuusi on syntynyt, kun yksi tai muutama alaoksa on jatkanut maanmyötäistä kasvuaan pyrkimättä kohoamaan ylöspäin.

Kohdealueen keskellä, osin rajan pohjoispuolelle on kalliomäki (D.1), jolla edellä mainitut piirteet esiintyvät, minkä lisäksi tavataan palleroporonjäkälän kasvustoja harmaa- , valko- ja okaporon-jäkälän ohella sekä kalliotierasammalen mattokasvustoja. Kyseessä on ls- ja metsälain kriteerien mukaan suojeltava kallioalue. (kuva 8.)

Alueelle tehtiin kesällä 2011 maanomistajan toimesta **luontopolku**, jossa edellä esitetyt arvokkaat luontokohteet ovat rastipaikkoina.

Kuva 1. Kiistala: rantaniitty + riutat

Kuva 2. Kiistala: Virtkartan kärkiosa

Kuva 3. Kalaloukkaanperä: rantaniitty

Kuva 4. Kalaloukkaanperä: eteläosa, kluuvin supistuva salmiyhteys näkyy

Kuva 5. Isosuo

Kuva 6. VT-metsä Pajanokan tien itäpuolella

Kuva 7. MT-metsä Pajanokan ja Käärmeniemen välissä

Kuva 8. Suojeltava kalliomäki

